

Γιώργιος Μπατζάς

Η επανάσταση του Σεϊχ-Σαϊντ και ο κουρδικός εθνικισμός

Εισαγωγικά

Ο κουρδικός λαός εδώ και διακόσια χρόνια αγωνίζεται για την εθνική του ανεξαρτησία. Το Κουρδιστάν είναι μια χώρα που δεν ανεξαρτητοποιήθηκε και είναι μια από τις τελευταίες κλασικές αποικίες. Βρίσκεται σε ένα μεγάλο ιστορικό γεωγραφικό χώρο, που τον κατοικούν βασικά Κούρδοι, προς την άνω Μεσοποταμία μεταξύ Τίγρη και Ευφράτη και που η εδαφική έκταση φτάνει μέχρι την Κασπία Θάλασσα. Σ' αυτόν το μεγάλο ιστορικό χώρο έγιναν διάφορες εξεγέρσεις από την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, για αυτονομία και ανεξαρτησία. Όλες τους όμως καταστάθηκαν από τους Οθωμανούς και τους Ιρανούς. Η ήττα των εξεγέρσεων οφείλεται σε πολλούς λόγους. Επειδή οι περισσότερες είχαν τοπικό χαρακτήρα, δεν υπήρχε συντονισμός μεταξύ των κουρδικών φυλών γι' αυτό πολλές φορές από την κεντρική εξουσία εφαρμόστηκε η πολιτική του διαίρει και βασίλευε. Κατά συνέπεια οι περισσότερες κουρδικές φυλές στη διάρκεια των εξεγέρσεων ήσαν διασπασμένες και κατά καιρούς ορισμένες έπαιρναν το μέρος της κεντρικής εξουσίας. Ακόμη μπορούμε να επισημάνουμε την απουσία του πολιτικού υποκειμένου παράγοντα, ως μηχανισμού που θα μπορούσε να συσπειρώσει και να οργανώσει τον αγώνα στις περισσότερες εξεγέρσεις.

Με βάση τα στοιχεία που υπάρχουν θα αποπειραθούμε να αναλύσουμε και εξηγήσουμε την εξέγερση του Σεϊχ-Σαϊντ που έγινε το 1925 στο βόρειο Κουρδιστάν, μια και τα τελευταία χρόνια έχει πολυσυζητηθεί στη γειτονική μας χώρα το θέμα αυτό.

Ο κουρδικός εθνικισμός

Ο κουρδικός λαός άρχισε να αποκτάει εθνική συνείδηση στη διάρκεια των ρωσοτουρ-

κικών πολέμων. Η πρώτη φάση της εθνικής του αφύπνισης αρχίζει από το ξεκίνημα της ρωσοτουρκικής πολεμικής αντιπαράθεσης μέχρι την εξέγερση του Σεΐχ Ουμπαγντουλάχ το 1883. Η δεύτερη φάση από το 1891 με τη συγκρότηση των ταγμάτων Χαμιντιέ έως τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η τρίτη φάση είναι από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι τη συνθήκη των Σεβρών το 1920. Και η τέταρτη και τελευταία φάση εθνικής αφύπνισης και ωρίμανσης του κουρδικού έθνους είναι μέχρι την εξέγερση του Σεΐχ-Σαΐντ το 1925.

Είναι γνωστό ότι στις αρχές του αιώνα μας ολοκληρωνόταν η απελευθέρωση των εθνών που βρίσκονταν κάτω από το ζυγό του οθωμανικού δεσποτισμού. Την εποχή εκείνη ο σουλτάνος του οθωμανικού κράτους ήταν ο Αμπντουλχαμίτ. Η πολιτική του σουλτάνου ήταν διαφορετική από αυτή των προκατόχων του. Ο σουλτάνος έδειχνε ότι προσπαθούσε να προσεγγίσει τους Κούρδους, εκμεταλλευόμενος την ομοθηρσκειά που είχαν, για να τους χρησιμοποιήσει ενάντια στους Αρμένιους και για τυχόν επιθέσεις που θα δεχόταν από τους Ρώσους. Έχοντας αυτό σαν αφετηρία επεδίωκε να τους αφομοιώσει και να τους εντάξει στο στρατόπεδό του¹. Ο σουλτάνος Αμπντουλχαμίτ το 1890 συγκρότησε τα τάγματα Χαμιντιέ που τα πλαισίωναν Κούρδοι². Βασικός στόχος του ήταν όπως αναφέρει στα απομνημονεύματά του «σε περίπτωση σύρραξης με τη Ρωσία θα μας βοηθήσουν πάρα πολύ τα πειθαρχημένα τάγματα που αποτελούνται από Κούρδους. Σε όσους Κούρδους γαιοκτήμονες δώσαμε τον τίτλο αξιωματικού θα υποταχθούν και θα πειθαρχήσουν στις εντολές»³. Έπειτα από τη συγκρότηση των ταγμάτων Χαμιντιέ το 1892 για να προσελκύσει ο σουλτάνος τις κουρδικές φυλές και τους ντερεμπέηδες άνοιξε σχολή στην Κων/πολη ειδική, για τους νέους Κούρδους. Ακόμη και των γνωστών Κούρδων εθνικιστών τα παιδιά, όπως του Μπεντιρχάν φοίτησαν σε αυτή τη σχολή⁴.

Η προσέγγιση αυτή του σουλτάνου Αμπντουλχαμίτ ήταν μια καλοστημένη παγίδα για τους Κούρδους, επειδή την περίοδο εκείνη οι Αρμένιοι είχαν προβάλει τις εθνικές διεκδικήσεις τους προς τη Μεγάλη Πύλη και γι αυτό το λόγο ο σουλτάνος είχε επαφές με Άραβες και με Κούρδους⁵.

Παρ' όλες τις προσπάθειες του σουλτάνου για ενσωμάτωση των Κούρδων και χρησιμοποίησή τους, τελικά δεν μπόρεσε να εκμηδενίσει την ανάπτυξη κουρδικής αντιπολίτευσης. Στη συνέχεια το 1906 έκλεισε όλες τις σχολές που ήταν ειδικές για τις κούρδικες φυλές⁶. Οι Κούρδοι στην Κων/πολη πήραν μέρος στον αγώνα που διεξαγόταν από τους Νεότουρκους κατά του Αμπντουλχαμίτ. Ο Μικντάτ Μπαντιρχάν το 1898 στην Αίγυπτο εξέδωσε την πρώτη εφημερίδα με τίτλο «Κουρδιστάν», που κυκλοφορούσε σε δυο γλώσσες, Κουρδικά και Τουρκικά. Κατόπιν μεταφέρθηκε η έδρα της στη Γενεύη. Στη Γενεύη, ο εκδότης της εφημερίδας «Κουρδιστάν», ονομαζόμενος Αμπντουραχμάν Μπεντιρχάν, συνεργαζόταν ταυτόχρονα με την ομάδα των Νεοτούρκων «Ένωσις-Πρόοδος». Τότε επικεφαλής της διοικήσεως της ομάδας της Ενώσεως-Πρόοδου ήταν ο Κούρδος δρ Αμπντουλάχ Τζεβντέτ και ο Ισχάκ Σουκουτί⁷. Ο Αμπντουραχμάν Μπεντιρχάν όταν ήταν στην Κων/πολη είχε τον τίτλο του προέδρου στο υπουργείο Παιδείας, το 1900 όμως καταδικάστηκε ισόβια και κατασχέθηκε όλη η περιουσία του, επειδή εξέδιδε στη Γενεύη την εφημερίδα «Κουρδιστάν» και είχε ως αρχή του ότι: «όλοι οι Αρβανίτες, Ρουμάνοι, Ασσύριοι, Άραβες, Αρμένιοι και Κούρδοι πρέπει να ζήσουν μαζί σε ένα ομόσπονδο κράτος που θα ανατρέψει το σουλτάνο»⁸. Ο Αμπντουλάχ Τζεβντέτ, ένας άλλος διανοούμενος που ήταν αρχισυντάκτης της εφημερίδας «Οθωμανός», είχε γράψει την ίδια περίοδο διάφορα άρθρα περί εθνοτήτων, για τους Κούρδους και το Κουρδιστάν. Χαρακτηριστικά το 1898 σε ένα κείμενό του έγραφε ότι: «Ο μοναδικός δρόμος για να επιζήσουν τα ασθενή και αδύναμα έθνη, είναι να εξεγερθούν»⁹.

Το 1900 συναντάμε ιστορικά την πρώτη κουρδική πολιτική οργάνωση Kurdistan Azm-i Kani Cemiyeti με έδρα την Κων/πολη η. οποία, παράλληλα, συνεργαζόταν με την οργάνωση « Ένωσις-Πρόοδος» των Νεοτούρκων. Πριν την επανάσταση του 1908 έχουμε την εξέγερση των Κούρδων στην Ερζερούμ στα τέλη του 1906. Ενδεικτική είναι η πρόσκληση του Αμπντούλάχ Τζεβνέτ που αναφέρει σ' ένα σημείο: «Αδέλφια μας μουσουλμάνοι και μη, προνομιούχοι και μη, δυνατοί και αδύναμοι, γυναίκες και άνδρες, νέοι και ηλικιωμένοι, ενωθείτε. Οι ηρωικοί αδελφοί σας έκαναν τα πρώτα βήματα στην Τραπεζούντα, στην Ερζερούμ και στην Κασταμονή, κοιτάζτε τη Ρωσία κοιτάζτε το Ιράν»¹⁰. Είναι εμφανές ότι στο ξεκίνημα των Νεοτούρκων δεν είχε ακόμη εκδηλωθεί η αντι-κουρδική πολιτική που επικράτησε στη συνέχεια. Κι αυτό το πιστοποιεί η ελεύθερη ίδρυση κουρδικών οργανώσεων.

Στις 19.9.1908 ιδρύθηκε η οργάνωση Kurt Teavun ve Terraki Cemiyeti (Κόμμα Αλληλεγγύης και Ένωση Προόδου). Χαρακτηριστικά στο άρθρο 17 του καταστατικού του αναφέρει ότι όπου διαμένουν Κούρδοι θα υπάρχει γραφείο του κόμματος σε βιλαέτια, σε καζάδες και σε σαντζάκια. Βασικός όρος για να συμμετέχει κανείς στο διοικητικό συμβούλιο ήταν ότι θα έπρεπε να γνωρίζει καλά τα Τουρκικά και τα Κουρδικά. Σε περίπτωση που δεν γνώριζε τα Κουρδικά, θα πρέπει να γνώριζε μια άλλη ξένη γλώσσα¹¹.

Στη συνέχεια έχουμε την ίδρυση της Ένωσης Φοιτητών του Κουρδιστάν (Hevi) το 1911 στην Κων/πολη που πρωτοστάτησε ο τότε φοιτητής Μεχμέτ Νουρί Ντερσιμή που κατόγταν από το Χαρπούτ. Αυτό το πρόσωπο στη συνέχεια το συναντάμε σχεδόν σ' όλες τις εξεγέρσεις των Κούρδων που έγιναν στο βόρειο Κουρδιστάν.

Είναι απόλυτα εξακριβωμένο ότι τον καιρό εκείνο είχαν ιδρυθεί αρκετές οργανώσεις, όπως επίσης ότι στις περισσότερες νεοϊδρυθείσες οργανώσεις υπήρχαν σχεδόν τα ίδια πρόσωπα. Χαρακτηριστική του πνεύματος αυτού ήταν η Οργάνωση Ανόρθωσης του Κουρδιστάν (Kurdistan Teali Cemiyeti) που ιδρύθηκε το 1919 με έδρα την Κων/πολη¹².

Μέσα στους Κούρδους πολιτικούς, υπήρχαν δυο τάσεις που εκφράζονται ακόμα μέχρι και σήμερα. Η μια τάση ήταν υπέρ της αυτονομίας και η άλλη υπέρ της εθνικής ανεξαρτησίας.

Στις 8 Ιανουαρίου του 1918 ο Wilson απευθύνει στο Κογκρέσο ένα μήνυμα όπου διατυπώνει τα 14 σημεία του. Ένα από αυτά ενθαρρύνει τους Κούρδους και τους Αρμένιους να παλέψουν για τους εθνικούς τους σκοπούς. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι: «Περιορισμός της οθωμανικής κυριαρχίας στις αμιγώς τουρκικές περιοχές, αυτονομία σε όλες τις άλλες εθνότητες»¹³.

Στη συνθήκη των Σεβρών το 1920 οι Κούρδοι έχουν ως εκπρόσωπο τον Σερίφ Πασά που είναι μέλος του κόμματος Kurdistan Teali Cemiyeti και είναι υπέρ του ανεξάρτητου Κουρδιστάν¹⁴. Μια αντιπροσωπεία Κούρδων ο Σ. Αμπντούλκαντίρ, Εμίν Αλή Μπαντιρ-χάν, Σαϊντι Κουρντί και ο δρ. Σουκρί Μεχμέτ, επισκέφθηκε την αμερικανική πρεσβεία στην Κων/πολη για να συζητήσει το ζήτημα των δεκατεσσάρων σημείων του Wilson. Όταν έδειξαν το χάρτη του Κουρδιστάν στον Αμερικανό πρέσβη, αυτός τους απάντησε ότι: «αποφασίστηκε σε αυτήν την περιοχή να ιδρυθεί κράτος της Αρμενίας». Στη συνέχεια του απάντησε ο Σαϊντι Κουρντί ότι αν το Κουρδιστάν ήταν κοντά στα παράλια, τότε θα μπορούσατε να υλοποιήσετε αυτή την απόφασή σας, όμως το Κουρδιστάν βρίσκεται στα βουνά και εκεί είναι δύσκολο να φτάσουν τα πολεμικά σας πλοία»¹⁵. Με αυτό τον τρόπο ο Σαϊντι Κουρντί εξέφρασε την απαρésκειά του στην απόφαση των ξένων δυνάμεων.

Ο Σερίφ Πασάς στη Συνδιάσκεψη Ειρήνης, κατέθεσε το χάρτη του Κουρδιστάν και δυο υπομνήματα στις 22 Μαρτίου 1919, ενώ ο εκπρόσωπος των Αρμενίων ο Μπογός Νουμπάρ

Πασά είχε συνυπογράψει συμφωνία με τους Κούρδους ζητώντας έξι βιλαέτια. Επειδή όμως οι Κούρδοι ισχυρίζονταν ότι έχουν την πλειοψηφία στα βιλαέτια αυτά, ζήτησαν να έλθει ξένη αντιπροσωπεία για έλεγχο¹⁶.

Το Κόμμα της Ανεξαρτησίας (Azadi)

Σύμφωνα με τις αγγλικές πηγές η οργάνωση Azadi ιδρύθηκε το 1921 στην πόλη Ερζερούμ από Κούρδους ανώτερους αξιωματικούς του τουρκικού στρατού όπως ο συνταγματάρχης Χαλίτ Τζιμπράν. Σε μικρό διάστημα άνοιξαν, εντελώς παράνομα, γραφεία στις παρακάτω περιοχές: Ντιαρμπακίρ, Σίιρτ, Κων/πολη, Ντέρσιμ, Μπίτλις, Καρς, Μους, Έρζιντζαν, Ματζικέρτ, Χαρπούτ και Βαν. Τις υπευθυνότητες ανέλαβαν κατά περιοχή Κούρδοι αξιωματικοί που υπηρετούσαν στον τουρκικό στρατό και ηγέτες φυλών που ήσαν διοικητικά υπεύθυνοι στα τάγματα Χαμιντιέ¹⁷.

Η οργάνωση Azadi μέχρι το Νοέμβριο του 1924 είχε ως βασικούς στόχους να σώσει τους Κούρδους από την τουρκική καταπίεση και να εξασφαλίσει την ελευθερία τους. Για να αναπτύξει όμως πολιτικά-οικονομικά και κοινωνικά τη χώρα τους θα έπρεπε να εξασφαλίσει τη στήριξη των Άγγλων. Πίστευαν ότι η Σοβιετική Ένωση θα τους έδινε βοήθεια, αλλά οι Σοβιετικοί ήταν σε αυτό το θέμα επιφυλακτικοί, επειδή φοβόντουσαν ότι οι Κούρδοι θα προωθούσαν τα αγγλικά συμφέροντα στην περιοχή. Και πράγματι Κούρδοι αξιωματικοί είχαν αναλάβει καθήκοντα για να συνάψουν φιλικές σχέσεις με τη Μεγάλη Βρετανία. Οι Κούρδοι αξιωματικοί έθεσαν όμως τρία ζητήματα στους Άγγλους. Πρώτον να συμμετέχουν Άγγλοι αξιωματικοί στο μέτωπο μαζί με τους Κούρδους. Δεύτερον, να προβληθούν οι ιδέες της επανάστασης του Κουρδιστάν, να κυκλοφορήσουν κουρδικά έντυπα στην Μοσούλη και να δημιουργηθεί μια βάση επικοινωνίας με τις υπόλοιπες φυλές (tribe) που βρίσκονταν στα σημεία Ζάχο, Γκάγιον, Σιλόπι και Σίρνακ και εμποδιστεί όσο το δυνατόν περισσότερο η τουρκική προπαγάνδα. Τρίτον, θέλουν να υπάρξει κάποια εγγύηση από τη Μεγάλη Βρετανία για περιοχή οικονομικής βοήθειας και πολεμικού υλικού¹⁸.

Όλοι οι Κούρδοι αξιωματικοί ήλπιζαν ότι θα ξεκινήσουν μικρές εξεγέρσεις σε διάφορους τόπους του Κουρδιστάν γιατί το 50% του τουρκικού στρατού αποτελείτο από Κούρδους. Τέλος υπήρχε και η σκέψη ότι η εξέγερση πρέπει να ξεκινήσει στην περιοχή Σίρνακ που είναι πιο κοντά στο Ιράκ, εκεί που βρίσκονται οι βρετανικές δυνάμεις.

Ο Ιχσάν Νουρί, μας πληροφορεί για τους σκοπούς της οργάνωσης Azadi από αγγλικές πηγές. Ήταν ένας από τους ηγέτες της εξέγερσης του Σεϊχ-Σαϊντ, που ηγήθηκε αργότερα το 1928-1930 στο Αραράτ.

Τον Αύγουστο του 1924 είχε γίνει ένα συνέδριο που συμπεριέλαβε Τούρκους και Κούρδους. Το συνέδριο έγινε στο Ντιαρμπακίρ. Η τουρκική κυβέρνηση δεσμεύτηκε να υλοποιήσει τους έξι όρους που της υποβάλανε.

1. Στις περιοχές που έχουν πλειοψηφία οι Κούρδοι να υπάρξει ένα αυτόνομο σύστημα διοίκησης. 2. Η τουρκική κυβέρνηση θα εξασφάλιζε δάνεια στους Κούρδους. 3. Να δινόταν γενική αμνηστία σε όλους τους Κούρδους φυλακισμένους. 4. Για πέντε χρόνια δεν θα υπηρετούσε κανένας Κούρδος στον τουρκικό στρατό. 5. Η κυβέρνηση θα ξανάστηνε τα θρησκευτικά δικαστήρια και θα επέστρεφε όλα τα όπλα που κατασχέθηκαν. 6. Όσοι Τούρκοι αξιωματικοί και δημόσιοι υπάλληλοι θεωρούνταν ακατάλληλοι θα τους ανακαλούσε από το Κουρδιστάν. Σε αντάλλαγμα οι Κούρδοι θα υποστήριζαν τις δραστηριότητες των Τούρκων στο ζήτημα της Μοσούλης¹⁹.

Η εξέγερση στο Μπεϊτούσεμπάπ και η προετοιμασία της ολοκληρωτικής επανάστασης

Η εξέγερση στην περιοχή Μπεϊτούσεμπάπ που άρχισε στις 3 Σεπτεμβρίου, επιτάχυνε τα σχέδια και τις διαδικασίες της οργάνωσης Azadi. Οι Τούρκοι αντέδρασαν αμέσως και έστησαν στρατοδικεία στην πόλη Μπίτλις (1924) και άρχισαν να συλλαμβάνουν και να καταδικάζουν στελέχη του κουρδικού εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος. Ένας από αυτούς που ήταν ο βουλευτής της πόλης Μπίτλις ονομαζόμενος Γιουσούφ Ζιγιά, αναγκάστηκε να αποκαλύψει και άλλα στελέχη, όπως το συνταγματάρχη Χαλίτ Τζιβρόν, τον Χασάνανλι Χαλίτ, τον Σεϊχ Σαϊντ, τον Χατζή Μουσά, και άλλους.

Η εξέγερση της περιοχής Μπεϊτούσεμπάπ ήταν μια πρόκληση που έγινε από τους Τούρκους επειδή είχαν από καιρό αντιληφθεί ότι κάτι ετοιμάζουν οι Κούρδοι. Κοντολογίς ε γνώριζαν ότι η επανάσταση ήταν προκαθορισμένη και ότι είχε αποφασιστεί για τον Ιούνιο του 1925²⁰. Όπως είναι φυσικό, η όλη κατάσταση όπως εξελίχθηκε, δημιούργησε πολλά προβλήματα στο κίνημα. Ο Ιχσάν Νουρή Πασάς αναγκάστηκε να διαφύγει προς το ανατολικό Κουρδιστάν. Οι Τούρκοι κατηγόρησαν ότι τον φυγάδευσαν οι Άγγλοι. Στόχος τους ήταν να σπηλώσουν το κουρδικό κίνημα, ότι υπήρχε ξένος δάκτυλος από πίσω του²¹.

Το Κουρδιστάν ξεσηκώνεται

Στο τελευταίο συνέδριο της οργάνωσης Azadi και κατόπιν από όλα αυτά που συνέβησαν, εκλέχτηκε ως πρόεδρος ο Σεϊχ-Σαϊντ. Ο Σεϊχ-Σαϊντ έκανε καταμερισμό αρμοδιοτήτων της περιοχής του Κουρδιστάν και διόρισε υπεύθυνους. Αλλά υπήρχε μια σοβαρή δυσκολία, ότι αρκετές κουρδικές φυλές δεν θέλησαν να συμμετάσχουν στην επανάσταση. Παρ' όλο που ο Σεϊχ-Σαϊντ έστειλε γράμματα στους ηγέτες των φυλών Λόλαν και Χόρμεκ για να συμμετέχουν αυτοί υπήρξαν τελείως αρνητικοί²² και όχι μόνον αυτό, αλλά του τόνισαν ότι θα πολεμήσουν στο πλευρό του κυβερνητικού στρατού. Είναι εμφανές ότι οι σίτες Κούρδοι δεν ήθελαν να βρίσκονται σ' ένα ανεξάρτητο Κουρδιστάν όπου θα είχαν θρησκευτική ηγεμονία οι σουνίτες, κι ας είχαν πολεμήσει την κυβέρνηση του Κεμάλ το 1921 στην εξέγερση Κότσγκιρι. Σημαντικό ρόλο έπαιξε το γεγονός ότι ο Τζιμπρανλή Χαλίτ όταν ήταν διοικητής των ταγμάτων Χαμιντιέ είχε σκοτώσει το γιο του Ιμπραχίμ Ταλού ηγέτη της φυλής Χόρμεκ. Το τραγικό αυτό συμβάν το πλήρωσε όλο το κουρδικό έθνος²³. Γεγονός όμως επίσης παραμένει ότι αργότερα και οι δυο φυλές πολέμησαν (σε άλλες εξεγέρσεις) τον Κεμάλ.

Στις 8 Φεβρουαρίου 1925 άρχισαν οι συγκρούσεις από τους Τούρκους χωροφύλακες. Οι κουρδικές δυνάμεις κινητοποιήθηκαν και σε μερικές μέρες απελευθέρωσαν τις πόλεις Πίραν Λίτζε, Γκεντζ και Χανί, ενώ ανακηρύχτηκε προσωρινή κυβέρνηση του Κουρδιστάν. Σε λίγο διάστημα ο Σεϊχ-Σαϊντ απελευθέρωσε και τα προάστια του Ντιαρμπακίρ. Οι Τούρκοι προσπαθούσαν να εμποδίσουν τους Κούρδους να μπουν στην πόλη Ντιαρμπακίρ. Αυτοί όμως σκάβοντας μιαν υπόγεια διάβαση πέρασαν μέσα στην πόλη και ενώθηκαν μαζί με το λαό²⁴. Κι ενώ ήταν έτοιμοι να παραδώσουν οι Τούρκοι την πόλη, με την άδεια των Γάλλων αποικιοκρατών, μέσω σιδηροδρόμου από τη Συρία έφτασαν συμπληρωματικές δυνάμεις γύρω στις 35.000 φαντάρους. Ορισμένοι διπλωμάτες έχουν την εντύπωση ότι ο αριθμός αυτός πρέπει να ήταν ακόμη μεγαλύτερος²⁵.

Στη συνέχεια, οι Γιάντο και Σεΐχ Σερίφ απελευθερώνουν το Χαρπούτ και Πάλου. Οι κουρδικές δυνάμεις συναντιούνται με τις τουρκικές στον κάμπο Πάλου. Ο Γιάντο σπάει τον κλοιό και ανεβαίνει στο βουνό, ενώ ο Σεΐχ Σερίφ, τραυματισμένος, συλλαμβάνεται και τον στέλνουν στο στρατοδικείο.

Η εξέγερση κινδυνεύει να ηττηθεί, γι' αυτό και ο Σεΐχ-Σαϊντ συγκέντρωσε τις δυνάμεις του και έβαλε στόχο να σπάσει τον κλοιό και να διαφύγει προς το νότιο ή ανατολικό Κουρδιστάν.

Ο Σεΐχ-Σαϊντ ήρθε σε ρήξη με τις φυλές Χόρμεκ και Λόλαν στη γέφυρα Τσαπακτσούρ. Είναι οι ίδιοι οι Κούρδοι που τον συνέλαβαν και τον παρέδωσαν στις τουρκικές αρχές που τον δίκασαν μαζί με τους συντρόφους του.

Απαγχονίστηκε στην πόλη Ντιαρμπακίρ στις 4 Σεπτεμβρίου 1925 μαζί με 47 συναγωνιστές του.

Οι συγκρούσεις όμως δεν σταμάτησαν αλλά συνεχίστηκαν για αρκετό καιρό. Οι τουρκικές αρχές κατέστρεψαν 206 χωριά και σκότωσαν περίπου 15.206 άτομα²⁶, ενώ στη διάρκεια της εξέγερσης οι Κούρδοι είχαν απώλειες τρεις με τέσσερις χιλιάδες νεκρούς.

Η κεμαλική τουρκική πολιτική απέναντι στην επανάσταση του Σεΐχ-Σαϊντ

Το τουρκικό κεμαλικό κράτος, εξαναγκάζει τη φιλελεύθερη κυβέρνηση του τότε πρωθυπουργού (ήταν ο Φετχί Μπεή του κόμματος Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası) σε παραίτηση και διορίζει τον Ισμέτ Πασά για πρωθυπουργό. Αμέσως την επόμενη μέρα ανακοινώνει το πρόγραμμα των κατασταλτικών μέτρων στη Μεγάλη Εθνοσυνέλευση. Αντιδράσεις υπήρξαν από την αντιπολίτευση ως προς τον τρόπο υλοποίησης και εφαρμογής των αποφάσεων, αλλά αυτό μόνον δεν αρκούσε.

Έτσι ψήφισαν το νόμο «περί σιωπής» (Taktiri Sukern), που αποτελούνταν από δυο άρθρα, που καταργούσαν τελείως την αντιπολίτευση. Απαγόρευσαν την κουρδική γλώσσα, με το νόμο 1505, δόθηκε εντολή να κατασχεθεί η γη των γαιοκτημόνων και να διανεμηθεί σε Τούρκους εποίκους που θα εγκαθίσταντο στις κουρδικές περιοχές. Ο Ισμέτ Πασάς διευκρίνισε ότι για να μπορέσει να αποκαταστήσει την τάξη και να έχει αποτελέσματα θα πρέπει να συγκροτήσει με βάση το νόμο «περί σιωπής», τα «Δικαστήρια Ανεξαρτησίας» που θα έχουν ως έδρα την Άγκυρα και την Ανατολή (το Κουρδιστάν)²⁷.

Η επίσημη θέση των κεμαλικών και πιο συγκεκριμένα για την επανάσταση του Σεΐχ-Σαϊντ, ήταν ότι «ήθελαν να επαναφέρουν το θεσμό του Χαλιφάτου» ότι είναι «οπισθοδρομική» και ότι υπήρχαν υπόνοιες ότι η επανάσταση «υποκινείται από τους Άγγλους». Οι περισσότεροι κεμαλικοί συγγραφείς συνταυτίστηκαν με αυτή την επίσημη θέση.

Η βαρύτητα που απόκτησε η επίσημη θέση για την επανάσταση, αντανakλάται στα περισσότερα κείμενα της περιόδου που τροφοδοτούν αυτή την κατάφωρη διαστρέβλωση της πραγματικότητας. Το κεντρικό εβδομαδιαίο όργανο των Τούρκων κομμουνιστών τονίζει χαρακτηριστικά ταυτιζόμενο πλήρως με τους κεμαλιστές ότι: «Πίσω από τον ηγέτη Σεΐχ-Σαϊντ υπάρχει η οπισθοδρόμηση και οι γαιοκτήμονες, ο λαός είναι μαζί με την κυβέρνηση και όχι με την οπισθοδρόμηση», «Ο Σεΐχ-Σαϊντ είναι μαριονέτα των Άγγλων»²⁸. Αλλά και η Κομιντέρν είχε βγάλει τα ίδια συμπεράσματα με τους Τούρκους κομμουνιστές.

«Η Μόσχα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, η επανάσταση του Σεΐχ-Σαϊντ στο Κουρδιστάν, είναι ένα πιασγύρισμα της τουρκικής αντίδρασης σε συμμαχία με τον αγγλικό

ιμπεριαλισμό ενάντια στον Κεμάλ και στην κυβέρνηση της 'Αγκυρας»²⁹. Κατά συνέπεια, οι Σοβιετικοί δεν είχαν κανένα λόγο να βοηθήσουν την επανάσταση. Πρώτον γιατί έπαιρναν τις πληροφορίες τους από τους Τούρκους κομμουνιστές, που είναι αυτονόητο ότι ήταν θερμοί υποστηρικτές του Κεμάλ. Δεύτερον γιατί το μοίρασμα της περιοχής είχε ολοκληρωθεί με τη συνθήκη της Λωζάννης και η μοναδική εκκρεμότητα που έμενε ήταν το ζήτημα της Μοσούλης. Για κανένα λοιπόν λόγο δεν συνέφερε τους Σοβιετικούς, μετά απ' όλα αυτά, να θέλουν το διαμελισμό της Τουρκίας. Οι Σοβιετικοί ήθελαν η Τουρκία να είναι μια ουδέτερη ζώνη (buffer state).

Στην απόφασή του ο πρόεδρος του «Δικαστηρίου Ανεξαρτησίας», ονομαζόμενος Μαζ-χάρ Μουφίτ είπε: «Μερικοί από εσάς, είστε φυλάργυροι και χρησιμοποιείτε για τα προσωπικά σας συμφέροντα ολόκληρη τάξη ανθρώπων, άλλοι από εσάς καθοδηγούνται από την πολιτική οργή και υποδαυλίζονται από τους ξένους, πάντως όλοι έχετε ένα κοινό σημείο, τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου Κουρδιστάν»³⁰. Εδώ βλέπουμε τον πρόεδρο του δικαστηρίου, ακούσια ίσως, να αναφέρει ρητά ότι ο σκοπός της επανάστασης είναι εθνικός και όχι μόνο θρησκευτικός, όπως ήθελε να τον παρουσιάσει η κυβέρνηση του Κεμάλ για να μην υπάρξουν αντιδράσεις από την κοινή γνώμη. Σχεδόν την ίδια διαπίστωση κάνει και ο Τογνβее, επισημαίνοντας ότι μετά από μερικούς μήνες έγινε η μεταρρύθμιση της ενδυμασίας και εξεγείρονται οι γείτονες των Κούρδων, στην Ερζερούμ, στην Τραπεζούντα και στην Σαμψούντα. Όλοι ήταν θρησκόληπτοι και αντιδραστικοί Τούρκοι που βέβαια δεν συμμετείχαν στην επανάσταση του Σεϊχ-Σαϊντ γιατί αυτή είχε εθνικό χαρακτήρα παρά θρησκευτικό³¹.

Επειδή έχουν διαπιστωθεί αντιφάσεις στους λόγους του Κεμάλ στη διάρκεια του ελληνoturκικού πολέμου και μετά, εμείς κρίνουμε σκόπιμο να τις σημειώσουμε. Στο συνέδριο που έγινε στην Ερζερούμ στις 7 Αυγούστου 1919 αναφέρθηκε στην αναγκαιότητα του Χαλιφάτου και στο όνομα του Ισλάμ να ενώσει τους μουσουλμάνους ενάντια στους Έλληνες και Αρμένιους. Μετά από την επανάσταση του Σεΐχ-Σαΐντ είπε: «Οι στασιαστές πίστεψαν, ότι θα αποδυναμώσουν τις κρατικές δυνάμεις για κάποιο διάστημα και ανέπτυξαν δραστηριότητες σε όλη τη χώρα, νομίζοντας ότι κάτι θα καταφέρουν»³². Η αλλαγή γραμμής πλεύσης είναι εμφανής: μείζον εχθρός είναι τώρα οι Κούρδοι.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Sultan Abdulhamit Hatiralirim, σελ. 73 (Αναμνήσεις του Σουλτάνου Αμπντούλχαμίτ).
2. Malmisaniz, Kürt Milliyetçiliği ve Dr. Abdullah Cevdet, σελ. 10 (Κουρδικός Εθνικισμός).
3. Abdulhamit Hatiralirim, το ίδιο, σελ. 75.
4. Malmisanij, Κουρδικός Εθνικισμός, σελ. 11.
5. Yalçın Küçük, *Aydınlar üzerinde Tezler*, τόμ. 2, σελ. 363 (Θέσεις πάνω στους διανοούμενους).
6. Celile Celil, XIX yüzyıl Osmanlı imparatorlugunda Kürtler, (Οι Κούρδοι τον 19ο αιώνα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία), σελ. 27.
7. Malmisanij, το ίδιο, σελ. 15.
8. Celile Celil, το ίδιο, σελ. 40.
9. Petrosyan Y.A., *Sovyet Gözüyle Jontürhler*, σελ. 280, (Οι Νεοτούρκοι από τη σοβιετική πλευρά).
10. Malmisanij, το ίδιο, σελ. 31.
11. Malmisanij, το ίδιο, σελ. 34.
12. Bayrak Mehmet, *Kürtler ve Ulusal-Demokratik Mücadeleleri*, (Οι Κούρδοι και οι εθνικοί δημοκρατικοί αγώνες), σελ. 89.
13. Nicol, E., *Οι Σύμμαχοι και η κρίση στην Ανατολή*, σελ. 41.
14. Bayrak Mehmet, το ίδιο, σελ. 99.